

Cuprins

Preludiu	/ Îngeri mai degrabă iubitori	7
Partea I / Versiunea autorizată despre îngeri		
Capitolul 1	/ Cărțile Sfinte. Primii îngeri	23
Capitolul 2	/ Lupta cu îngerii. <i>Geneza</i> și Scripturile ebraice	41
Capitolul 3	/ Cheamă-ne pe numele nostru. Mihail, Gavriil și Rafael	69
Capitolul 4	/ Enoh și „Păzitorii” Raiului	89
Capitolul 5	/ Așezarea îngerilor la locul lor. Noul Testament	111
Capitolul 6	/ Îngerii-scribi din islamism	125
Partea a II-a / Îndelungata influență a îngerilor		
Capitolul 7	/ Cum au ajutat îngerii la evoluția Bisericii Timpurii	149
Capitolul 8	/ Francisc, Avicenna și Toma din Aquino. Când și de ce a fost luată în serios angelologia	179
Capitolul 9	/ De la nevăzut la văzut. Aducerea la viață a îngerilor	207
Capitolul 10	/ Îngerii din Renaștere	235
Capitolul 11	/ Iluminismul – mișcarea spre margini	269
Capitolul 12	/ Îngeri pe raftul modernilor	299
Epilog	/ Locuitori, cu toții, în timp și spațiu	323
Mulțumiri		333

PRELUDIU

Îngeri mai degrabă iubitori

„Mai repede decât cuvintele vine ideea unor ferestre înalte:
Sticla cuprinzând soarele,
Și, dincolo de ea, văzduhul de un albastru adânc,
ce arată înspre
Nimic, și este nicăieri, și este nesfârșit.“

Philip Larkin, *Ferestre înalte* (1967)¹

Am crescut cu îngeri în jur. Majoritatea îngeri păzitori, care sălășluiau în rugăciunile mele de seară, repetate lângă lumânare, pe cuvertura din casa mea catolică de lângă Liverpool, în timp ce priveam la „imaginea sfântă“ a lui Iisus pe perete, cu inima-i sângerândă. „Înger al lui Dumnezeu, păzitorul meu drag / De care mă leagă dragostea Lui / Fii lângă patul meu în această noapte / Pentru lumină și pază, pentru domnie și veghe. / Amin.“

¹ Publicat în 1974 în antologia cu același nume.

Locul care păstrează cea mai vie amintire a îngerilor, însă, nu era dormitorul meu, ci aleea din fața casei noastre. Nu că i-aș fi văzut vreodată, dar știam că erau acolo. Mama fusese diagnosticată cu scleroză multiplă chiar înainte de a afla că este însărcinată cu mine. Când eu am început să merg, ea nu mai putea. Sau doar cu ajutor: mai întâi se sprijinea într-un baston de lemn, cu mâna cealaltă așezată pe umărul meu; mai târziu, două bastoane, apoi cadru. În funcție de mobilitatea ei în declin îmi măsoară eu copilăria. Când am împlinit 10 ani, a început să folosească un scaun cu rotile, însă a refuzat să fie limitată la el.

Ca atare, la începutul anilor 1970, a intrat în posesia unui Cărucior pentru Invalizi cu trei roți de un albastru precum cerul (oricât de mult ne-am tângui despre lipsa de tact a limbajului corect politic, e cu siguranță o îmbunătățire să numești pe cineva, sau ceva, in-valid), un Reliant Robin¹ simplu, oferit de către plătitorii de taxe britanici la primele pâlâiri ale revoluției dizabilității. Designul îi permitea șoferului să se mute din căruciorul cu rotile pe un scaun al mașinii, care apoi glisa pe șine pentru a se fixa pe poziție după barele ce controlau întreaga invenție. În spațiul rămas odată ce scaunul era mutat, aveai loc să tragi un cărucior cu rotile pliat, dar al ei era greu și ciudat de manevrat, așa că de cele mai multe ori nu se obosea cu asta. Căruciorul ei gol rămânea în spate, pe alee, iar ea parca la intrarea magazinelor, unde însoțitorii veneau și o serveau la fereastra Invacar.

Tata îi spunea mereu că într-o zi „un puștan“ o să „plece“ cu scaunul ei cu rotile pe când ea va fi „umblând aiurea“, lăsând-o naufragiată. „Oh, Reg“, încă o aud dojenindu-l, refuzând să-l ia în seamă, „stai liniștit. Îngerul meu păzitor are grijă de el“.

---

¹ Autoturism de mici dimensiuni produs de către Reliant Motor Company. (n.tr.)

Iar pentru cei 15 ani în care a folosit Invacar, scaunul ei cu roțile era mereu acolo, așteptând-o să se întoarcă. Așa că, deși niciodată nu a fost văzut, îngerul ei păzitor trebuie că a avut grijă de el – și de ea. Asta e, cel puțin, concluzia la care am ajuns atunci, folosind aceeași logică pe care a folosit-o actorul și comediantul scoțian Billy Connolly când a spus povestea într-unul dintre spectacolele lui despre „micuțul înger al parării“, aflat la bordul mașinii sale. Dacă se oprea și fâlfaia din aripi, trebuia să găsească un loc de parcare. Aici, publicul râdea, înainte ca el să adauge că, din experiența lui, funcționa întotdeauna.¹

Prima mea intersectare cu îngerii vizibili a fost în 2000, când am publicat o biografie a lui Bronwen Pugh, supermodelul anilor 1950, a cărei căsătorie cu unul dintre cei mai bogați membri ai familiei Astor a fost descrisă în presă drept „o dragoste de basm“, însă apoi a fost târâtă fără voie în drama notorie cu sex și spioni din Scandalul Profumo, care a început lângă piscina familiei Astor de la Cliveden, reședința lor impunătoare din marginea Londrei.² Așa cum povestește ea însăși, înainte și în timpul mariajului său Bronwen a avut o viață interioară foarte diferită de aparențe. Departe de scenă și de înalta societate, viața ei era marcată de experiențe spirituale intense, simțindu-se în prezența copleșitoare a iubirii necondiționate a lui Dumnezeu.

Pe când făceam cercetarea pentru carte, un episod pe care mi l-a relatat m-a provocat să merg mai departe: descrierea a ceea ce s-a întâmplat la două zile după nașterea

---

¹ Citatul din Billy Connolly apare în multe locuri, cel mai recent în expoziția din 2016 „Heavenly Creatures: Angels in Faith, History and Popular Culture“, de la Saint Mungo Museum of Religious Life and Art din Glasgow.

² Peter Stanford, *Bronwen Astor: Her Life and Times*, Londra, Harper Collins, 2000.

primei sale fiice, Janet, în decembrie 1961. „Bill [soțul ei] plecase la vânătoare. Stăteam în pat și, deodată, i-am văzut pe îngeri. Erau micuți și se plimbau în sus și-n jos, ca pe o scară. Aveau culori strălucitoare și mă priveau și-mi arătau un zâmbet minunat de compasiune. Îmi aduseseră un mesaj. «Uți că dinamica Universului este sacrificiul de sine.» Eram uimită. Aveau dreptate. Trecusem printr-un travaliu dificil și mă temusem pentru propria viață. Dacă aș fi uitat de mine, sunt sigură că m-aș fi relaxat mai mult, iar travaliul ar fi fost mai ușor.”¹

I-am cerut detalii. Văzuse cu adevărat îngeri sau poate că, epuizată după o naștere lungă și sub influența medicamentelor puternice, visa cu ochii deschiși? „Nu“, a insistat, „eram trează și asta am văzut. Erau acolo, în șemineul din dormitorul meu“. Pentru ea, îngerii erau reali, tangibili și ceva obișnuit. Pentru ea, important era mesajul pe care îl aduceau de la Dumnezeu – cel al sacrificiului de sine, pe care îl lega de tema dragostei necondiționate, ce îi formase toate experiențele religioase.

Pe mine, însă, mă ademenea prezența fizică a îngerilor. Căci, cu toată credința mea de atunci, străjerii care vegheaseră asupra scaunului cu roțile al mamei mele rămâneau nevăzuți. Propria mea credință este, în fond, una monotonă, pragmatică, așa că Lorna Byrne s-a dovedit și mai provocatoare pentru scepticismul mei inițial despre orice soi de manifestare supranaturală. În timp ce Bronwen Astor văzuse îngeri cândva, Lorna povestea că îi vede tot timpul. Mai este ceva mistic la ea, am descoperit în 2008, când am fost trimis de *Daily Telegraph* să îi iau un interviu despre *Îngeri în părul meu*, cartea ei care a ajuns pe buzele tuturor, bestseller internațional.

---

¹ *Ibid.*